

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Мицишин Марії Миколаївни
«Соціально-психологічний образ успішного фахівця як чинник
професіоналізації студентської молоді»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія;
психологія соціальної роботи

Актуальність проведеного дослідження зумовлена завданнями вдосконалення процесу професіоналізації студентської молоді з метою якісної підготовки кваліфікованих фахівців у навчальних закладах України. У світлі розвитку інформаційних технологій та суспільних процесів цілком очевидним є зміна вимог до фахівця. Змінюються також погляди і уявлення щодо особистості фахівця та тих характеристик, які слугують запорукою його успішності в сучасному суспільстві. Врахування зазначених тенденцій та передбачення їх впливу, а саме, дослідження уявлень щодо образу успішного фахівця, які побутують в суспільстві є запорукою забезпечення ефективної організації навчально-виховного процесу, результатом якого буде формування кваліфікованого, конкурентоспроможного і успішного фахівця, що відповідає вимогам та баченням сучасного суспільства.

Дисертаційне дослідження Мицишин М. М. спрямоване на розкриття змісту та структури суспільних уявлень щодо образу успішного фахівця, визначення його впливу на процес професіоналізації та встановлення зв'язку із індивідуально-психологічними властивостями особистості.

У вступі обґрунтовано актуальність теми; чітко та на належному науковому рівні визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, сформульовано гіпотезу; описано методи дослідження, досліджувану вибірку; представлено наукову новизну, практичну та теоретичну значущість дослідження; наведено дані про апробацію результатів, публікації; представлено структуру роботи. Вважаємо, що вступ сформульовано коректно відповідно до нормативних вимог.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження Мицишин М. М., варто вказати на результати, що мають вагому наукову новизну. Автором вперше: з'ясовано зміст поняття «соціально-психологічний образ успішного фахівця»; розроблено теоретичну модель соціально-психологічного образу успішного фахівця; досліджено особливості впливу характеристик образу успішного фахівця на силу мотиву досягнення професійного успіху у студентів та емпірично визначено індивідуально-психологічні властивості особистості, які впливають на формування соціально-психологічного образу успішного фахівця; розроблено модель розвитку мотивації студентів до професіоналізації засобами активізації соціально-психологічного образу успішного фахівця. У дисертаційному дослідженні удосконалено, поглиблено та уточнено: визначення соціальних та індивідуально-психологічних чинників успішної професіоналізації студентів; уявлення про професійно важливі якості фахівця технічної та гуманітарної спрямованості.

Не менш важливою є теоретична та практична цінність дослідження. Представлені автором теоретико-емпіричні результати дослідження можуть бути використанні при розробці навчальних програм із дисциплін «Соціальна психологія», «Психологія мотивації», «Психологія управління», «Педагогічні засади творчості в професійній діяльності». Розроблений і емпірично апробований тренінг «Активізація образу успішного фахівця у свідомості студентської молоді», а також розроблена програма експрес-діагностики рівня сили мотиву досягнення професійного успіху можуть знайти своє практичне застосування у роботі психологів та кураторів навчальних груп в діагностичних цілях та для навчально-виховної роботи із студентами.

У першому розділі «Теоретичні засади формування соціально-психологічного образу успішного фахівця як чинника професіоналізації студентської молоді» представлено основні підходи і концепції зарубіжних та вітчизняних науковців щодо розгляду проблеми професіоналізації студентської молоді; визначено та описано чинники, які впливають на процес

професіоналізації студентів; обґрунтовано особливості формування образу фахівця в процесі професіоналізації студентів, а також визначено мотиваційну функцію соціально-психологічного образу успішного фахівця.

У дисертаційному дослідженні чітко визначені теоретико-методологічні основи дослідження. Розкрито особливості професіоналізації, які пов'язані із психологічними, соціальними та біологічними характеристиками студентів. Описано низку внутрішніх та зовнішніх чинників, які впливають на успішність перебігу процесу професіоналізації студентської молоді (с. 27-32).

У роботі проаналізовано різні форми успіху, обґрунтовано позитивний вплив образу успішного фахівця на процес професіоналізації. На основі теоретичного аналізу літературних джерел з'ясовано зміст поняття «соціально-психологічного образу успішного фахівця». Розроблено модель соціально-психологічного образу успішного фахівця, яка повністю розкриває його структуру та зміст.

Категорія образу, яку досліджує Мицишин М. М. тісно пов'язана із категоріями дії та мотиву, що висвітлено у першому розділі дисертаційного дослідження. Привертає увагу здійснений аналіз наукових підходів щодо розуміння названих категорій, який дозволив автору розробити модель розвитку мотивації студентів до професіоналізації засобами активізації образу успішного фахівця, яка в подальшому знайшла емпіричне підтвердження (с. 56).

У другому розділі «Обґрунтування та організація емпіричного дослідження соціально-психологічного образу успішного фахівця як чинника професіоналізації студентської молоді» обґрунтовано вибір психодіагностичних методик, здійснено опис вибірки, розроблено програму емпіричного дослідження, здійснено модифікацію та апробацію методики В. Льовкіна «Сила мотиву», описано комплекс математико-статистичних методів опрацювання результатів дослідження.

Слід наголосити, що програма емпіричного дослідження має чітку структуру та складається із трьох блоків (етапів): модифікація та адаптація

діагностичного інструментарію; дослідження структурних компонентів та змісту соціально-психологічного образу успішного фахівця, встановлення зв'язку між характеристиками образу успішного фахівця та індивідуально-психологічними властивостями особистості; розробка програми соціально-психологічного тренінгу «Активізація образу успішного фахівця у свідомості студентської молоді», здійснення формувального експерименту (с. 64).

У третьому розділі «Емпіричне дослідження соціально-психологічного образу успішного фахівця як чинника професіоналізації студентської молоді» представлено аналіз та інтерпретацію результатів емпіричного дослідження.

Заслуговує уваги здійснений автором контент-аналіз опису респондентами асоціативних ознак щодо образу успішного фахівця, за допомогою якого визначено структуру і зміст образу та емпірично підтверджено розроблену в першому розділі модель. Відтак, автором встановлено, що когнітивний компонент образу містить уявлення про високий соціальний статус, матеріальне забезпечення та професійно важливі якості фахівця; афективний компонент передбачає уявлення про задоволення від професійної діяльності, задоволення від власних досягнень; конативний компонент стосується уявлень щодо професійних ціннісних орієнтацій, потребу в досягненні успіху, мотивацію досягнення.

Безперечною заслугою дисертанта є встановлення зв'язку між характеристиками образу успішного фахівця та індивідуально-психологічними властивостями особистості, а саме: потребою в досягненні успіху, мотивами вибору професії, професійними ціннісними орієнтаціями, типом мислення, рівнем нейротизму, професійним типом особистості.

Варто підкреслити високу надійність отриманих результатів, яка забезпечується репрезентативністю вибірки та комплексом математико-статистичних методів опрацювання даних дослідження (використано критерій λ Колмогорова-Смірнова, кореляційний аналіз (лінійна кореляція за Спірменом), кластерний, дисперсійний, регресійний, факторний аналіз із застосуванням техніки варімаксальної ротації).

Хотілося б позитивно відмітити, що результати дослідження збагачені низкою рисунків, схем, кореляційних плеяд, які супроводжуються детальним описом, що сприяє наочному сприйняттю інформації та кращому розумінню результатів.

У четвертому розділі «Підсилення мотивації професіоналізації студентів засобами активізації образу успішного фахівця» дисертант описує структуру та зміст розробленого соціально-психологічного тренінгу «Активізація образу успішного фахівця у свідомості студентської молоді», особливості організації формувального експерименту, етапи його проведення, отримані результати та розробку практичних рекомендацій.

Позитивної оцінки заслуговує розроблена автором програма тренінгу, яка характеризується чіткою структурою і містить як комунікативну складову, так і елементи візуалізації для проектування образу успішного фахівця конкретної сфери професійної діяльності. Мета тренінгу полягає у підсиленні мотивації студентів до самореалізації у професійній діяльності за допомогою конструювання у їхній свідомості чіткого та яскравого образу «Я – успішний фахівець» (с. 156-164).

Результати формувального експерименту демонструють позитивний вплив тренінгової програми, який підтверджено за допомогою критерію Т-Вілкоксона та G-критерію знаків. Аналіз дисертанткою результатів дослідження показав позитивну динаміку в показниках яскравості-чіткості образу успішного фахівця та рівня сили мотиву досягнення професійного успіху серед студентів експериментальної групи.

Цікавими виявилися результати анкетування, яке проводилося в експериментальній групі і яке засвідчило позитивне ставлення студентів до навчальної діяльності, виникнення помітного інтересу до фахових дисциплін та вивчення іноземної мови. Цілком очевидно, що такі результати говорять про прагнення студентів відповідати створеному соціально-психологічному образу успішного фахівця.

У четвертому розділі Мицишин М. М., взявши за основу теоретичні напрацювання та результати емпіричного дослідження, розробила рекомендації кураторам навчальних груп, психологам та бізнес тренерам щодо застосування соціально-психологічного образу успішного фахівця як чинника професіоналізації. Вважаємо, що ці рекомендації характеризуються вагомою практичною значущістю.

Завершується дисертація висновками, які впливають зі змісту роботи, є логічними, слугують віддзеркаленням основних результатів дисертаційної роботи, свідчать про досягнення поставлених завдань та реалізацію мети.

Зміст дисертації відображають публікації автора. Теоретичні та емпіричні напрацювання Мицишин М. М. представлені на міжнародних науково-практичних конференціях та молодіжних фестивалях науки. Результати проведеного дослідження повною мірою відображені у 16 публікаціях автора. Дисертація та автореферат оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації.

Разом з тим, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання, які на наш погляд, покращили б роботу:

1. У першому розділі (пункт 1.3) теоретичний аналіз літературних джерел дещо переобтяжений дослідженням природи психічного образу, що варто було б описати лаконічніше, натомість, акцентувати більше уваги на процес формування соціально-психологічного образу успішного фахівця у свідомості студентів.

2. У другому розділі дисертації (пункт 2.3), де описано використані в дослідженні методики варто було б здійснити детальніший опис авторської Анкети дослідження уявлень, які стосуються образу успішного фахівця, його професійно важливих та індивідуально-психологічних характеристик.

3. На рисунку 3.3 (с. 109) дисертант схематично відображає професійно важливі якості успішного фахівця, виділяючи при цьому спільні та відмінні якості фахівців технічних та гуманітарних спеціальностей. Вважаємо, що було б доречним в тексті роботи уточнити та вказати, яких конкретно напрямів

навчання стосується дана характеристика, оскільки досліджено студентів лише чотирьох напрямів навчання.

Зазначені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та не зменшують її наукову та практичну значущість.

Враховуючи вищезазначене можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Мицишин Марії Миколаївни «Соціально-психологічний образ успішного фахівця як чинник професіоналізації студентської молоді», представлене на здобуття кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи є завершеною самостійною науковою працею із науково обґрунтованими та емпірично перевіреними результатами. Робота виконана відповідно до вимог п. п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р., а її авторка Мицишин Марія Миколаївна заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології освіти
Кам'янець-Подільського
національного університету
імені Івана Огієнка

В.М. Сич

